

Complexe liefdes

F. Scott Fitzgerald – De rijke jongen samengesteld door Ernest van der Kwast en vertaald door Jan Donkers en Jan Fastenau, Uitgeverij Podium, Amsterdam, 240 blz., €18,50

Hij is een van de groten van de Amerikaanse literatuur. F. Scott Fitzgerald, vriend van Ernest Hemingway en auteur van onder meer 'The Great Gatsby' en 'This side of paradise'. Maar wat weten we verder van Fitzgerald. Ernest van der Kwast, auteur van 'Mama Tandoori' selecteerde voor deze verhalenbundel enkele van Fitzgeralds beste korte stukken. De Amerikaan schreef er vele als broodwinning. Geen wonder dus dat het grote publiek hem op die manier destijds beter kende dan als romancier. Van der Kwast koos voor de meest romantische verhalen, want onbereikbare liefdes en ook de keerzijde van succes spelen altijd een hoofdrol in dit werk. Zoals in titelverhaal 'De rijke jongen', over de puissant rijk en

vol zelfvertrouwen geboren Anson Hunter, die meent dat de hele wereld zich wel naar hem plooit. Zijn arrogantie, die zelfs in diens liefde voor de al even rijke Paula doorklinkt, maakt het bestaan heel complex. De ik-figuur, die het verhaal van de langzaam vereenzamende Anson vertelt, lijkt vooral verbaasd dat iemand met zo'n perfect uitgangspunt in het leven als Anson, het zichzelf zo moeilijk maakt.

ANDRÉ KEIKES

Samen eenzaam

Amos Oz – Onder vrienden. Uit het Hebreeuws vertaald door Hilde Pach. Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam; 206 blz., €19,90.

In zijn nieuwste verhalenbundel keert de Israëliëse schrijver Amos Oz terug naar vertrouwd terrein: de (fictieve) kibboets. Jikhah, in het midden van de jaren vijftig. Nadat hij als vijftienjarige puber het ouderlijk huis had verlaten, woonde Oz zelf ruim een kwart eeuw in zo'n collectieve landbouwnederzetting. Ongewild heeft hij daar inspiratie opgedaan voor deze acht nieuwe verhalen. Ook in deze bundel schetst Israël's topauteur op weergaloze wijze de gemeedstoestand van een aantal kibboetsinwoners. De mensen die hij schetst zijn allemaal in de greep van de eenzaamheid: de een is verlaten door haar echtgenoot, een ander halfwees met een zieke vader, een derde voelt zich buitengesloten en verstikt door de kibboetsgemeenschap. En dat gebeurt allemaal in een omgeving waarvan Oz schrijft: 'op grond van haar eigen idee ontkende onze ge-

meenschap de eenzaamheid'; immers: alles gebeurt er collectief. Slechts enkele kibboetsleden kunnen hun eenzaamheid verwoorden, zoals de jonge Jotam Kalisj: 'We zijn allemaal kameraden, maar er zijn er maar een paar die je vrienden kunt noemen'. De in de steek gelaten Osnat filosofeert 'dat de meeste mensen blijkbaar meer warmte en genegenheid nodig hadden dan de mensen konden geven'. Als geen ander weet Oz de verstikkende eenzaamheid temidden van een collectief te vertolken.

ROELAND SPREY

Heel geschikte jongeren

Hella S. Haasse - Kleren maken de vrouw Uitgeverij Querido, Amsterdam, 222 blz., €18,95

Het was een heel overzichtelijke wereld in 1947, toen de latere grande dame van de Nederlandse letteren Hella Haasse, het nu heruitgegeven 'Kleren maken de vrouw' schreef. Een geestige roman over de jonge Reina van Holten, die een modeopleiding volgt, en andere 'heel geschikte jongeren'. Reina is een groot talent en dat levert haar niet alleen bewondering op, maar ook afgunsten. Met de ogen van de eenentwintigste-eeuwer is het verhaal vooral te genieten als een vintage-vertelling, want de destijds braafheid klinkt in alles door. Doe es gek, we nemen limonade en Tine roept kordaat 'maligheid'. Maar Haasse kaart ook een voor die tijd feministisch thema aan: een vrouw moet niet een ornament in het huis van

haar man willen zijn, ze moet zelf carrière maken. En dat doet Reina, ook als rivale Harriët haar de voet probeert dwars te zetten. De jonge studentes krijgen zelfs te horen dat reclamefoto's de modeontwerpen op termijn wel gaan verdringen. Maar Haasses eerste-ling eindigt toch wel weer keurig in een handvol verlovingsen.

ANDRÉ KEIKES

Meer evenwicht

1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis Samengesteld door Els Kloek, Uitgeverij Vantilt, Nijmegen, 1556 blz., €39,50 (tot 14 mei) daarna €49,50

Als ik goed geteld heb, staan er in '1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis' 51 vrouwen die geboren of gestorven zijn in Friesland. Bladerend door de honderden beschrijvingen valt op dat in Friesland geen 'vrouwen in manskleren' de selectie haalden. Noch geestelijken, heksen of politici. In de middeleeuwen zijn het vooral rijke Schieringers, die hun stins verdedigden tegen aanvallen van Vetkopers bij afwezigheid van hun man. Opmerkelijk is dat in dit tijdperk ook een fictieve vrouw een plekje verdient, namelijk het Vrouwtje van Stavoren. Naast bekenden als schilderes Margaretha de Heer en geleerde Anna Maria van Schurman duikt in de zeventiende eeuw Titia Brongersma op. Ze gaf in 1685 „leiding aan opgravingen bij de plaatselijke hunebedden" in Borger.

De Oranjes daargelaten, konden vrouwen zich in de zeventiende en achttiende eeuw veelal slechts onderscheiden op het gebied van de kunsten. Graveerster Fopje Folkema bijvoorbeeld die in de voetsporen van haar vader trad en etsen van karikaturale figuren leverde aan tijdschriften. Bijzonder was Catharina Geertruida Schrader, die na de dood van haar man (1692) zijn chirurgijns-winkel in Dokkum voortzette. Zij beschouwde het vak van vroedvrouw als haar roeping. Op haar 88ste verrichte ze nog haar laatste verlossing. Schrader hield een praktijkjournaal bij, waarin ze verslag deed van duizenden verlossingen. „Een uniek document dat van groot belang is voor onze kennis van vroedvrouwschap in

Els Kloek FOTO RINK HOF

vroeger tijden". Petronella Moens (1762-1843) schreef ook. Zij sprak zich uit tegen slavenhandel en schreef allerlei politieke verhandelingen. Om duidelijk te maken dat ook vrouwen zich voor politiek mochten interesseren schreef ze zelfs (gefingeerde) ingezonden brieven uit naam van 'bezorgde burgeressen'. In de negentiende eeuw doen de eerste atleten hun intrede. Zoals Trijntje Pieters Westra, die in 1805 de eerste schaatswedstrijd voor vrouwen won. Ze was de snelste van 130 deelneemsters en reed in Leeuwarden voor een publiek van tien- tot twaalfduizend mensen. Op het Friese vlak blijft het toch relatief rustig. Met Nynke van Hichtum, Mata Hari en Cissy van Marxveldt brengt de provincie

wel een aantal landelijk bekende vrouwen voort. Ook journaliste Wim Hora Adema en atlete Foekje Dillema mogen niet onvermeld blijven. Maar zit er eens een uitgesproken type bij, dan verhuist ze naar Amsterdam. Zoals Jurjentje Aukes Rauwerda, bordeelhoudster van het beroemdste en meest luxueuze bordeel in de negentiende eeuw: Maison Weinthal. Met '1001 vrouwen' wil Els Kloek het evenwicht tussen mannen en vrouwen in de geschiedschrijving enigszins herstellen. Ze geeft in elk geval een goede voorzet door deze opsomming van interessanten vrouwen, die meer verdienen dan alleen een lemma in een encyclopedie.

GITTE BRUGMAN

JEUGD

Dolf Verroen kan het nog steeds

Dolf Verroen - Mijn geweldige tovertante.

Uitgeverij Leopold, Amsterdam, illustraties Thé Tjong-Khing, leeftijd 5-10 jaar, €14,95

Paul van Loon - Lang leve de leeuwenkuil.

Uitgeverij Leopold, Amsterdam, illustraties Hugo van Look, leeftijd: 7-9 jaar, €12,95

Wat een rare boek heeft Dolf Verroen, 84 inmiddels, geschreven. In 'Mijn geweldige tovertante' tracteert hij kinderen van pak 'm beet tussen de acht en tien jaar oud op een merkwaardig verhaal over het jongetje Albert Cornelis – Appie-Happie voor ingewijden – en zijn tante Cornelia. Die tante, daar is wat mee. Zodra ze iets van onrecht bespeurt (hongerende kinderen bijvoorbeeld), sommeert ze haar een en ander recht te zetten. De ene keer verschijnt de tovertante aan Appie-Happie als een reusachtige zwarte spin, dan weer als een trillende libelle, soms ook als vampier. Appie-Happie heeft vaak helemaal geen tijd om met zijn tante mee te gaan. Hij moet hoofdrekken, toetsen maken,

Die tante, daar is wat mee.

ILLUSTRATIE UIT 'MIJN GEWELDIGE TANTE'

waterpolowedstrijden van zijn vader zien. Maar Cornelia is niet alleen maar leuk en lief, ze is eh, nogal dwingend. En als ze eens een complimentje geeft, dan zegt ze dingen als 'Je valt me mee'. Dit rare, bizarre universum moet jonge jongens aanspreken. Een paar gruwelijkheden, hier en daar een magisch-realistische verschijning, gecombineerd met een flinke portie humor, ongehoorzaamheid, moederliefde en huise-

lijkheid: het komt in 'Mijn geweldige tovertante' allemaal bij elkaar.

Verroen toont zich een alchemist die de geheimen van een spannend jongensverhaal kent. De tekeningen van zijn generatiegenoot Thé Tjong-Khing sluiten hier naadloos op aan. Een beklemdend en grimmig pareltje van een boek. Het gaat er in 'Lang leve de leeuwenkuil' van veelschrijver Paul van Loon een stuk blijuemoediger en minder surrealistisch aan toe. Het moet de droom zijn van menig kind: op te groeien in een dierentuin, zoals Daniël en zijn zus Suzina, wier vader de baas is van Durvers' Zoo. Omdat de dierentuin honderd jaar bestaat, verwacht men bezoek van De Prinses. Broer en zus willen haar met alle geweld hun boomhut laten zien; vader vindt dat geen goed idee. Een ontsnapt- en nushoorn biedt uitkomst – 20 pagina's spanning en vermaak met stiekeme duikers in het aquarium, moederloze aapjes en nachtelijke zwerftochten door het dierentuinpark.

KIRSTEN VAN SANTEN

‘Ik ben de waarheid’

J.M. Coetzee - De kinderjaren van Jezus. Vertaald door Peter Bergsma. Cossee, Amsterdam, 320 blz., €19,90.

Het is aan de vriendschapsband tussen uitgever en auteur te danken dat 'De kinderjaren van Jezus' van Nobel-prijswinnaar J.M. Coetzee als primeur in Nederland verschijnt. Zo kunnen wij als eerste lezen over een man die de naam Simón heeft gekregen en een jongen die de nieuwe naam David meedraagt die aankomen in een nieuw land. Ze zijn over zee gekomen, hebben een soort inburgeringskamp achter de rug waar ze Spaans, de taal van het nieuwe land, hebben geleerd en worden gevangen in de armen van de bureaucratie. Onderdak, voedsel, werk: het moet allemaal geregeld worden. Coetzee geeft ons weinig houvast. De tijd en de plek van handeling is redelijk ongewis. Ook de geschiedenis van Simón en David is onbekend. Simón heeft zich onfermd over de jongen en probeert in het nieuwe land zijn moeder te zoeken. Ze vinden niet de biologische moeder, maar wel een vervangmoeder, die de zorg over David overneemt. Het intrigerende aan de 'De kinderjaren van Jezus' is dat alle-daagse besommeringen in het onbekende land worden afgewisseld met fundamentele, maar abstracte vragen over het bestaan. Alsof Coetzee zich de vraag heeft gesteld hoe je een samenleving kunt construeren als je weer helemaal opnieuw begint. In deze nieuwe maatschappij kom je altijd aan eten, al is het niet bijzonder, kun je gratis naar sportevenementen, kun je gratis cursussen volgen, kun je ook bordele bezoeken als je maar de juiste formulieren invult. Niemand stelt zich vragen over de manier waarop alles geregeld is. Het is zoals het is. De nieuwkomers zijn echter anders. De jonge

J.M. Coetzee FOTO AFP

David blijft over wonderbaarlijke gaven te beschikken. Hij heeft een eigen rekensysteem bedacht en een eigen manier van lezen aan de hand van Don Quichot. Op school valt hij, tot woede van de leraar, overal buiten omdat hij niet naar de algemeen geldende regels luistert. Als hij van de leraar 'Ik moet de waarheid spre-

ken' moet opschrijven op bord, schrijft hij 'Ik ben de waarheid.' Ondanks de titel is 'De kinderjaren van Jezus' geen boek dat de religie als thema heeft, wel speelt het continu met christelijke noties. Coetzee duidt weinig in zijn boek. Hij stelt de basissystemen onder onze beschaving aan de orde. Zo heeft Simón een hekel

aan de manier waarop de filosofiecurssussen altijd beginnen. 'Het boek gaat, zoals hij al vreesde, over tafels en stoelen.' Als gevraagd wordt, wat hij dan voor filosofie zou willen zegt hij: 'Het soort dat je door elkaar schudt. Dat je leven verandert.' Als Simón, samen met de nieuwe moeder en David op de vlucht

slaan, dan is het duidelijk dat zij de sympathie van de schrijver hebben. De mensen die vraagtekens durven te zetten bij onze manier van denken en samenleving. 'De kinderjaren van Jezus' zet je aan het denken over die wezenlijke vragen.

COEN PEPPPELENBOS

De troostvogel vliegt verder

Hylke Speerstra - De troostvogel. Atlas Contact, Amsterdam, 221 blz., €16,95.

Twee jaar geleden publiceerde Hylke Speerstra 'De troestfügel', een mooi compact verhaal over de geschiedenis van twee families uit Hichtum, arme mensen die proberen vooruit te komen in de wereld. De ene familie belandt in Amerika, de andere verwacht het heil uit Duitsland. Het boek lijkt op een kroniek, het ene moment gaan we met grote stappen door de tijd, het volgende moment neemt de schrijver de ruimte voor allerlei details die het verhaal inkleuren. Speerstra heeft 'De troestfügel' nu vertaald in het Nederlands. Wat meteen opvalt is dat de omvang van het boek verdubbeld is. Komt Ytse uit Hichtum in 'De troestfügel' aan op Ellis Island op bladzijde 34, in 'De troostvogel' gebeurt dit pas op bladzijde 72. Waarschijnlijk vond Speerstra de eerste keer zijn verhaal nog te

weinig uitgewerkt, bij de vertaling van zijn boek heeft hij veel meer bijzonderheden toegevoegd. In de meeste gevallen gaat het om kleine details. Zo wordt in de Friese versie alleen gemeld dat de broer van Nanno plotseling overlijdt. In de vertaling voegt de schrijver aan deze mededeling toe dat een 'maageuvel' de oorzaak van zijn dood was. Het belangrijkste verschil tussen de twee versies is wel dat 'De troostvogel' meer een roman is geworden. Als verteller blijft Speerstra nu op de achtergrond en laat hij zijn personen zelf veel aan het woord komen. 'Ytse Wytsma fan Wommels wie seis jier doe't har mem kaamt te fersterren.' Met deze zakelijk formulering begint 'De troestfügel'. In de Hollandse versie wordt eerst een buurvrouw opgevoerd, die met veel gevoel voor drama tegen de jonge Ytse zegt: 'Je moeder heeft het hoofd voorgoed neergelegd.'

Hylke Speerstra FOTO LC/NIELS WESTRA

Dit soort uitbreidingen van de tekst hebben de kern van het verhaal niet wezenlijk veranderd. Ook in 'De troostvogel' krijgt de familie die naar Amerika emigreert de meeste aandacht. Dat de nakomelingen van Meindert 'Fügeltsje' Boorsma grote sympa-

tie voor nazi-Duitsland koesteren, lid worden van de NSB en zelfs aan het Oostfront vechten wordt ook nu niet echt uitgediept. 'De troostvogel' is goed vertaald, zonder de Friese tekst of de Friese context geweld aan te doen. Af en toe wordt de schrijver al te en-

thouasiast, bijvoorbeeld als hij schrijft: „In de kerk huilt de storm een gebed." Op dergelijke momenten wordt de meer sobere stijl van 'De troestfügel' wel gemist.

DOEKE SJUNES